

HERZIENING VAN DE GRONDWET

De Grondwet is een waar handvest waarbij de rechten en verplichtingen zowel van de overheid als van de ingezetenen worden vastgelegd alsmede de wijze waarop zij worden uitgeoefend.

Zuldanige regelen vormen de rechtsgrond van het geheel van de verhoudingen van kracht in de openbare sector. Het spreekt dan ook vanzelf dat zij van een grote stabiliteit moeten genieten en niet onder invloed van willekeurige of tijdelijke gebeurtenissen kunnen worden gewijzigd.

Om deze stabiliteit te verzekeren heeft de grondwetgever de herziening van de Grondwet aan bepaalde voorwaarden onderworpen, zodat deze slechts in uitzonderlijke omstandigheden zal kunnen worden verwezenlijkt.

§1. PROCEDURE DER HERZIENING

11 A. VERKLARING VAN DE WETGEVENDE MACHT

Het zijn de wetgevende kamers die kunnen beslissen dat er reden is één of meer van de bepalingen van de Grondwet te herzien. Men noemt deze wetgevende kamers in dat geval, de 'Préconstituante'.

Deze eerste fase van de procedure geeft een dubbele waarborg:

(a) Vooreerst is het de wetgevende macht, rechtstreekse vertegenwoordigster van de Natie, die soeverein beslist over de noodzakelijkheid de Grondwet te herzien.

(b) Deze beslissing geschiedt bij het stemmen van een wet wat de waarborg geeft dat zij alleen door de meerderheid in beide Kamers kan worden genomen na openbare discussie.

De wet, voorzien bij artikel 131, eerste lid, is niet meer dan een ver-

klaring dat er reden bestaat een of meer bij deze wet vernoemde artikelen te herzien.

Gaat het om een reeds bestaand artikel, dan verklaren de Kamers 'dat er reden bestaat tot herziening van artikel (zoveel) van de Grondwet'. Zo hebben de Kamers, bv. verklaard 'dat er reden bestaat tot herziening van het vierde lid van artikel 1 van de Grondwet'.

Gaat het om het invoegen van een artikel dat nog geen deel uitmaakt van de Grondwet, dan verklaren de Kamers in welke zin dit artikel zou moeten worden opgesteld.

Zo zullen zij, bv. verklaren 'dat er reden bestaat tot herziening van titel VII van de Grondwet door invoeging van een artikel 131bis, strekkende tot het verbieden van elke Grondwetsherziening in oorlogstijd of wanneer de Kamers zich in de onmogelijkheid bevinden vrij te vergaderen op het nationaal grondgebied'. (*Staatsblad*, 17 april 1965)

12 B. ONTBINDING VAN DE WETGEVENDE KAMERS

Het stemmen van de verklaring voorzien bij artikel 131, eerste lid, brengt, van rechtswege, de ontbinding mee van beide Kamers.

De grondwetgever heeft gewild dat, alvorens tot de herziening te mogen overgaan, de kiezer opnieuw zou worden geraadpleegd. Het zullen dus nieuw verkozen Kamers zijn die zich over de herziening zullen uitspreken.

Krachtens artikel 56quater brengt de ontbinding van de Senaat de ontbinding mee van de provincieraden, gezien krachtens artikel 53, eerste lid, 2°, een deel van de senatoren gekozen worden door de provincieraden.

13 C. VERKIEZINGEN

De kiezers worden opgeroepen binnen de veertig dagen volgend op de ontbinding en de nieuwe Kamers worden opgeroepen binnen de twee maanden.

14 D. HERZIENING

De nieuwe samengestelde Kamers beslissen over de punten die de vorige Kamers aan herziening hebben onderworpen. Wat de identiteit betreft van de artikelen die kunnen gewijzigd worden, zijn de nieuw samengestelde Kamers gebonden door de verklaring van de vorige Kamers.

De nieuwe wetgever zou wel kunnen beslissen dat er geen aanleiding is tot het wijzigen van één der artikelen die in de verklaring tot herziening worden vernoemd, maar hij zou niet op eigen initiatief nieuwe bepalingen mogen voegen bij diegene die door de vorige wetgever voor wijziging werden aangeduid. (wignx, 'Propos Constitutionnels', bl. 37)

Bijzondere vereisten

De wet welke over de herziening beslist is aan bijzondere vereisten onderworpen wat betreft *het quorum* der aanwezigen en *de meerderheid* der uitgebrachte stemmen.

a. Quorum

De grondwetgevende Kamers mogen niet beraadslagen wanneer niet ten minste *twee derden van hun leden*, waaruit elke Kamer bestaat, tegenwoordig zijn.

b. Meerderheid

De wijziging kan alleen aangebracht worden door een wet die in elke Kamer ten minste de *twee derden van de stemmen* heeft verkregen.

§2. SCHORSING DER BEVOEGDHEID TOT HERZIENING

De Grondwet voorziet drie gevallen waarin de mogelijkheid om de Grondwet te herzien wordt geschorst. Het verbod om de Grondwet in deze drie gevallen te herzien betreft niet alleen de stemming van een herziening maar ook de verklaring dat er redenen tot herziening bestaan. (Verslag Commissie Kamer zitting 1967-1968, dok. 411/2)

15 A. OORLOGSTIJD

De grondwetgever heeft 15 januari 1968 (St., 17 februari 1968) een artikel 131bis ingevoegd, krachtens hetwelk geen herziening van de Grondwet mag worden ingezet of voortgezet in oorlogstijd of wanneer de Kamers verhinderd zijn vrij bijeen te komen op het nationale grondgebied.

De Grondwet mag, immers, niet worden gewijzigd wanneer de wil van de natie niet vrij tot uitdrukking kan komen. (Wetsvoorstel Vermeylen, 15 dec. 1953 – Zie Verslag Commissie voor de herziening van de Grondwet; Senaat, zitting 1966-1967, dok. 150, blz. 1)

Het begrip 'oorlogstijd' wordt bepaald bij artikel 58 van de wet van

15 juni 1899 tot inrichting van de militaire strafrechtspleging als de tijd die begint op de dag bij koninklijk besluit bepaald voor de mobilisatie van het leger en eindigt op de dag dat het leger bij koninklijk besluit weer op vredesvoet wordt gebracht. Het begrip 'oorlogstijd' valt niet te verwarren met het begrip 'staat van oorlog'.

De begripsbepaling 'oorlogstijd' is een zuiver juridische omschrijving buiten verband met het feit dat er vijandelijkheden plaats hebben op het nationale grondgebied; terwijl het begrip 'staat van oorlog', dat uit het internationaal recht stamt, doelt op de toestand van een land dat in staat van vijandelijkheid met een ander land staat. (1)

16 B. ONMOGELIJKHEID DER KAMERS OM VRIJ TE VERGADEREN OP HET NATIONALE GRONDGEBIED

Buiten de oorlogstijd voorziet artikel 131bis ook het geval dat de Kamers verhinderd zijn vrij bijeen te komen op het nationale grondgebied. Waarschijnlijk zal deze hypothese altijd samen vallen met de oorlogstijd. Mocht dit niet het geval zijn, dan heeft de Commissie voor de Herziening van de Grondwet geoordeeld dat de Kamers zelf moeten oordelen of het verbod toepasselijk is op het bijzonder geval. (Senaat, zitt. 1966-67, besch. 150, bl. 5)

Zij oordelen daarover zoals in gewone zaken wanneer de Kamers de grondwettigheid van hun beslissingen toetsen. (Verslag Vermeylen, Senaat zitting 1966-67, dok. 150, blz. 5)

17 C. REGENTSCHAP

Krachtens artikel 84 kan geen verandering in de Grondwet worden aangebracht gedurende een regentschap.

18 §3. AANGEBRACHTE WIJZIGINGEN

Er werden, tot nu toe, veertien wijzigingen gebracht in de Grondwet. Wij bespreken deze ter gelegenheid van de materie die zij hebben herzien.

(1) Zie W.S. Ganshof van der Meersch en M. Diderich in 'Les états d'exception et la Constitution belge' (Goemaere, 1953) geciteerd in verslag-Commissie Senaat – zitt. 1966-67, dok. 150, blz. 3).

Hieronder volgt de lijst van de wijzigende teksten:

1. Bepalingen van 7.9.1893 (b.s. van 9.9.1893).
2. Bepalingen van 15.11.1920 (b.s. van 3.12.1920).
3. Bepalingen van 7.2.1921 (b.s. van 10.2.1921).
4. Bepalingen van 24.8.1921 (b.s. van 31.8.1921).
5. Bepalingen van 15.10.1921 (b.s. van 24/25.10.1921).
6. Bepalingen van 10.4.1967 (b.s. van 3.5.1967).
7. Bepalingen van 15.1.1968 (b.s. van 17.2.1968).
8. Bepaling van 30.6.1969 (b.s. van 23.7.1969 en erratum gepubliceerd in b.s. van 7.8.1969).
9. Bepalingen van 21.4.1970 (b.s. van 5.5.1970 en erratum bekendgemaakt in b.s. van 26.5.1970).
10. Bepalingen van 11.6.1970 (b.s. van 1.7.1970).
11. Bepalingen van 20.7.1970 (b.s. van 18.8.1970).
12. Bepalingen van 24.12.1970 (b.s. van 31.12.1970).
13. Bepaling van 14.6.1971 (b.s. van 8.7.1971).
14. Bepaling van 28.7.1971 (b.s. van 17.8.1971).

De moeilijkheden welke regering en constituanten hebben ondervonden bij de jongste herziening van 24 december 1970 om de bij artikel 131 gestelde meerderheid te vormen heeft de vraag doen rijzen of voor de toekomst niet soepeler regels zouden moeten worden bepaald om tot een herziening van de Grondwet te mogen overgaan. Zo zou b.v. de verplichting voor de pré-constituante ieder artikel aan te duiden dat moet worden herzien kunnen vervangen worden door het bepalen van algemene richtlijnen betreffende het programma van de constituanten. Anderzijds is ook gebleken dat de oproep tot het kiezerkorps niet genoeg afgestemd is op de ware betekenis van de opdracht die aan de constituanten zal worden toevertrouwd en zijn er stemmen opgegaan om een direktere inspraak te bekomen van de kiezer in de vaststelling van de rechtsregels.

Hetgeen naar het Italiaanse voorbeeld verwezenlijkt zou kunnen worden met het instellen van een referendum a posteriori waarbij het kiezerkorps de gestemde herziening kan ongedaan maken zo zij niet aan zijn verwachtingen beantwoordt. (zie verslag 25ste congres Vlaamse juristenvereniging - V.N.B. 27 mei 1972)

TITEL I

HET GRONDGEBIED EN ZIJN INDELING